

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра політології і державного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

проф. Студеняк І.П.

Вересень 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород-2016

Робоча програма навчальної дисципліни «Державно-церковні відносини в Україні» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія**.

Розробники: Палінчак М.М. професор, доктор політичних наук, декан факультету міжнародних економічних відносин

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології і державного управління.

Протокол № 12 від 25 червня 2016 року.

В. о. зав. кафедри _____

(проф. Вегеш М.М.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 5 від 24 червня 2016 року.

Голова _____

(доц. Зан М.П.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	2-ий	2-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 8	3-ий	3-ий
	Лекції:	
	20	10
	Практичні (семінарські):	
	18	-
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	52	80

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Державно-церковні відносини в Україні» є надати студентам теоретичні та практичні знання щодо особливостей формування державно – церковних відносин в Україні, у тому числі звернувши особливу увагу на роль релігійних процесів в країні.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) загальних компетентностей:

- Навички критичності та самокритичності. Здатність рецензувати публікації та презентації, а також брати участь у міжнародних наукових дискусіях щодо державно – церковних відносин, висловлюючи та відстоюючи свою власну дослідницьку позицію (ЗК-1).
- Якість та етичні зобов'язання. Знання стандартів і типу мислення, необхідних для наукового дослідження та опублікування дослідження, щодо державно – церковних відносин в Україні, включаючи критичну обізнаність та інтелектуальну чесність (ЗК-3).
- Комунікація. Здатність писати наукові тексти, розмовляти та слухати, представляючи складні задачі фахівцям та нефхівцям з різних країн світу, щодо моделей взаємодії держави та церкви в країнах світу та Україні зокрема; знання про використання та модальність медіа (ЗК-4).

2) Фахові компетентності (ФК):

- База знань. Глибокі обґрунтовані знання релігійних процесів та міжконфесійних взаємин; детальні знання спеціальної області дослідження в поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску до індивідуальної політологічної області дослідження (ФК-1).
- Знання ресурсів (включаючи ті, що базуються на ІКТ), доступних для дослідження в спеціальній політологічній області та суміжних областях (ФК-3).
- Аналіз документів. Здатність знаходити, відбирати, контекстуалізувати та інтерпретувати значні обсяги документального, монографічного та нормативно-правового матеріалу в сфері державно – церковних відносин в Україні (ФК-4).
- Індивідуальне дослідження. Здатність планувати та на основі дослідження робити внесок до політологічних знань, пов'язаних з важливою задачею, що відповідає якості матеріалів для друку (ФК-5).
- Розробка програми та менеджмент. Розуміння та здатність застосовувати на практиці принципи спільного дослідження в політології і поведінкових науках (ФК-6).
- Здатність володіти інформаційно-комунікаційними технологіями та методичними основами їх застосування в освітньо-науковій політологічній діяльності; впроваджувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для розв'язання освітньо-наукових політологічних завдань, моделювання, моніторингу та опрацювання результатів політологічних досліджень (ФК-7).

Крім того, вивчення вказаної вибіркової навчальної дисципліни дозволить здобувачу вищої освіти у подальшому орієнтуватися в проблематиці державно – церковних відносин; використовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань; вміти давати оцінку впливовості релігії в житті держави; готувати повідомлення, виступи, наукові статті на вказану проблематику.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Політологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Здатність об'єднувати (синтезувати) та обговорювати публікації, в межах та поза областю дослідження.	ПРН-1
Здатність використовувати критичні знання в громадській сфері, що підтверджено публікацією принаймні однієї оглядової статті та статті з огляду книги.	ПРН-2
Здатність детально розробляти та переконливо презентувати групі кваліфікованих дослідників добре обґрунтований план дослідження для вирішення важливого завдання в сфері державно – церковних відносин.	ПРН-3
Здатність завершити розширене оригінальне дослідження, що базується на критичному розгляді джерел та забезпечене необхідним науковим апаратом таким, як нотатки, бібліографія та публікація відповідних документів.	ПРН-4
Здатність презентувати результати дослідження в науковому та ненауковому контекстах, усно та письмово, у формі наукових семінарів, наукових зустрічей та громадських ініціатив (соціально-орієнтовані робочі зустрічі) щодо ролі церкви та релігії в державотворчих процесах України.	ПРН-5
Здатність представляти свої результати дослідження.	ПРН-6
Здатність аналізувати та посилалися на відповідні основні політологічні роботи в письмовій формі, через усні виступи та презентації, в дисертації, знання дискусій та трендів державно – церковних відносин в Україні.	ПРН-9
Обізнаність та здатність взаємодіяти інтелектуально з найновішими політологічними дослідженнями в спеціальній області дослідження.	ПРН-10
Здатність використовувати облікову інформацію з архіву, бібліотечні каталоги та найновіші ІКТ-ресурси, щоб виокремити матеріал для свого власного дослідження.	ПРН-11
Планувати оригінальний вклад на основі дослідження політологічних знань, пов'язаних з важливою задачею, який є відповідної якості для друку.	ПРН-13

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Державно-церковні відносини в Україні»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Синтезувати та обговорювати публікації в межах та поза областю дослідження, а саме державних процесів в Україні. Вміння працювати над публікація, виокремлювати та аналізувати інформацію і використовувати її при написанні дослідження.	ПРН-1
Знати об'єкт, предмет вивчення дисципліни та методологію, яка використовується в політичній науці для вивчення державно – церковних відносин в Україні; розуміти зміст основних категорій дисципліни (державна, церква, модель державно – церковних відносин, державно – церковні відносини тощо).	ПРН-2
Вміти розробляти та переконливо презентувати групі кваліфікованих дослідників добре обґрунтований план дослідження для вирішення важливого завдання в сфері державно – церковних відносин України.	ПРН-3
Вміти зробити розширене оригінальне дослідження, що базується на критичному розгляді джерел, як вітчизняних так і зарубіжних дослідників, та	ПРН-4

забезпечене необхідним науковим апаратом.	
Знати презентувати результати дослідження про роль та місце церкви в державотворчих процесах в Україні в науковому та ненауковому контекстах, усно та письмово, у формі наукових семінарів, наукових зустрічей та громадських ініціатив	ПРН-5
Знати представляти свої результати дослідження іноземною мовою.	ПРН-6
Вміти аналізувати та посилалися на відповідні основні праці вітчизняних та зарубіжних вчених, які займалися проблематико державно – церковних відносин в Україні, через усні виступи та презентації, в дисертації.	ПРН-9
Повинні бути обізнані та здатні аналізувати статистичні та найновіші аналітичні дані, щодо розвитку відносин держави та церкви в Україні, роль та місце релігії в українському суспільстві, вплив релігії та церкви на політичні процеси в країні.	ПРН-10
Вміти використовувати інформацію, статті, праці, посібники, так і електронні дані аналітичних центрів, які здійснюють моніторинг та збір даних в межах теми, для дослідження державно – церковних відносин в Україні.	ПРН-11
Знати планувати оригінальний вклад на основі дослідження політологічних знань інформацію, щодо ролі церкви, релігійних організацій в суспільстві та суспільних процесах	ПРН-13

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- іспит;
- письмове завдання;
- аналітичний реферат;
- аналітичне есе;
- опитування.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, написання аналітичного реферату, письмове завдання з теми.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	10	10		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	10	10		

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	9	30	9	30
Письмове тестування	1	5	1	5
Реферат (аналітичне завдання)	1	5	1	5
Аналітичне есе	1	10	1	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з трьох рівнів завдань описово-аналітичного характеру.

Перше запитання покликане оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Друге запитання має на меті оцінити розуміння основних тенденцій розвитку сучасних державно – церковних відносин в Україні. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, другий рівень модульної контрольної роботи максимально може бути оцінений у 15 балів.

Третє питання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків щодо питання, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 25 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «*Положення про порядок та методiku проведення семестрових (курсoвих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті*» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вмiє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку « добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вмiє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Державно-церковні відносини як наукова дисципліна.

Поняття «держава» та «церква». Співвідношення понять «державно-конфесійних» і «державно-церковних» відносин. Державно-церковні відносини як процес. Об'єкт і предмет державно-церковних відносин як наукової дисципліни.

Визначення поняття державно-церковних відносин як сукупності форм суспільно-політичних, економічних, правових та моральних нормативних зв'язків між двома інституціями – державою та інституційними утвореннями релігійного характеру, що склалися в історичному процесі, є динамічними, регламентуються та регулюються конституційно-законодавчими актами, загальнолюдськими, демократичними і моральними принципами, традиційно усталеними для конкретної країни звичаями.

Тема 2. Релігія і держава в поглядах провідних європейських філософів.

Походження держави та влади від Бога в теологічних концепціях Августина Блаженного і Томи Аквінського. Секуляризація і секуляризм релігійного впливу на формування держави та громадянського суспільства в рамках вчення філософів Нового часу та Просвітництва. Відносини «людина – релігія» у вченнях представників сучасної європейської філософії: від Ш. Монтеск'є до Д. Макліна. Значення взаємозв'язку релігії і суспільства крізь призму онтологічного формування особистості.

Погляди на державно – церковні відносини в працях українських вчених.

Тема 3. Релігія і церква в системі державно-правових відносин.

Характеристика сучасних країн щодо їх ставлення до релігії, взаємовідносин держави та церкви. Поняття «релігії». Вплив церкви на суспільне життя країни. Роль церкви в політичних процесах. Церква та сфера освіти в державі. Свобода совісті та віросповідань як релігієзнавчо-правова проблема. Підходи розуміння сутності феномену свободи совісті, зокрема свободи віросповідання в контексті її філософсько-політологічного осмислення – етикоцентричний, релігієцентричний та нормоцентричний.

Тема 4. Релігійна історія України.

Язичницька міфологія, дохристиянські вірування та пантеон богів українців. Від язичництва до християнства: еволюція релігійного життя в Київській Русі у IX–X ст. Православна церква під владою Литви і Польщі. Історія і особливості життєдіяльності українського православ'я у XIII–XV ст. Київська та Галицька митрополії. Перенесення митрополії з Києва у Володимир, Москву. Люблінська унія (1569) і посилення утисків православ'я в Речі Посполитій. Створення уніатської (греко-католицької) церкви в Україні.

Тема 5. Християнство в Україні в сучасний період.

Докорінні зміни в становищі всіх напрямів християнства в Україні в сучасних умовах. Місце різних християнських конфесій в процесі національного відродження українського народу, в удосконаленні духовного та суспільно-політичного життя України на сучасному етапі.

Українська православна церква Київського Патріархату. Українська православна церква Московського Патріархату. Українська Автокефальна Православна Церква. Реституція церковного майна в незалежній Україні.

МОДУЛЬ 2

Тема 6. Конституційно-правові основи забезпечення свободи совісті в Україні до 1991 р.

Зміст та практичне здійснення державного регулювання релігійного життя за умов комуністичного режиму. Роль церкви та релігії в Україні до 1991 р. Протидія Комуністичним режимом розвитку церкви на теренах України. На просторах СРСР проголошено у вересні 1937 р. ЦК ВКП(б) «безбожну п'ятирічку», упродовж якої з релігією та церквою мало бути «покінчено». Знищена під час сталінського терору, українська автокефальна православна церква знову відродилася під час Другої світової війни. Львівський собор 1946 р. У 1949 р. радянський уряд зліквідував Українську греко-католицьку (уніатську) церкву в Карпатській Україні, анулювавши Ужгородську унію від 1646 р.

У 1989 р. в Україні було відроджено автокефальний рух. На початку 1990 р. Всеукраїнський собор Української автокефальної православної церкви (УАПЦ), що відбувся в Києві, затвердив факт відновлення УАПЦ та ухвалив рішення про створення її патріархату.

Подолання в умовах становлення Української державності негативних наслідків порушень прав громадян на свободу совісті за комуністичного режиму.

Тема 7. Демократизація відносин між церквою та державою в суверенній Україні.

Деідеологізація державної політики України в царині релігійно-церковного життя, формування нової парадигми відносин держави з церквою розпочалися наприкінці 80-х – на початку 90-х років минулого століття. Для врегулювання відносин органів державної влади з релігійними організаціями в умовах демократизації суспільства 23 квітня 1991 р. було прийнято Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації».

Поширення нових релігійних течій в Україні. Мережа релігійних організацій в Українській державі. Прогнози у сфері релігійного життя. Відносини УПЦ (КП) та УПЦ (МП), УАПЦ після здобуття незалежності. Сучасний стан релігій в Україні. Конфесійний склад населення України.

Тема 8. Законодавство України про свободу совісті та релігійні організації незалежної України.

Свобода совісті: сутність та еволюція проблеми. Свобода віросповідання в системі політичних прав і свобод.

Державно-церковні взаємовідносини в Україні. Законодавство України про свободу совісті та релігійні організації. Відповідальність за порушення законодавства про свободу совісті. Тенденції державно-церковних відносин. Держава та діяльність релігійних організацій, Держава не фінансує діяльність будь-яких організацій. Рівність усіх релігій, віросповідань та релігійних організацій перед законом.

Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» далеко не вичерпує зміст і принципи взаємовідносин державних та церковних структур сучасної України. Базові норми цих правовідносин викладено в Конституції України від 28 червня 1996 р. Інші значимі їх аспекти відображаються і регулюються цивільним правом, Земельним кодексом, судовою системою, нормативно-правовими актами державної виконавчої влади тощо.

Тема 9. Модель державно – церковних відносин в Україні.

Модель державно – церковних відносин в Україні. Церква та школи. Церква та релігійні організації, та їх місце в суспільстві.

Церква та політика. Роль церкви в політичних процесах держави.

Особливості взаємодії церкви та держави. Вплив церкви на державу. Роль та місце церкви в становленні відносин з іншими країнами світу.

Тема 10. Роль та місце української православної церкви в становленні української державності.

Функціонування української православної церкви. Роль та місце УПЦ (КП), УПЦ (МП) та УАПЦ. Передумови отримання автокефалії. Здобуття автокефалії України за часів незалежності. Томос, як свідоцтво про народження нової Церкви. Томос, підписаний Вселенським патріархом Варфоломієм та вручений новообраному предстоятелю ПЦУ Єпіфанію, як офіційне затвердження про канонічний автокефальний статус ПЦУ як однієї з 15 помісних Православних Церков світу.

Вплив православ'я на становлення Української держави. Автокефалія української православної церкви. Місце та роль української помісної церкви в світі.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Державно-церковні відносини як наукова дисципліна.	14	2	2			10
Тема 2. Релігія і держава в поглядах провідних європейських філософів.	9	2	2			5
Тема 3. Релігія і церква в системі державно-правових відносин.	9	2	2			5
Тема 4. Релігійна історія України.	8	1	2			5
Тема 5. Християнство в Україні в сучасний період.	8	1	2			5
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	50	10	10			30
Модуль 2						
Тема 6. Конституційно-правові основи забезпечення свободи совісті в Україні до 1991 р.	12	2	2			8
Тема 7. Демократизація відносин між церквою та державою в суверенній Україні.	7	2	2			3
Тема 8. Законодавство України про свободу совісті та релігійні організації незалежної України.	7	2	2			3
Тема 9. Модель державно – церковних відносин в Україні.	5	1	1			3
Тема 10. Роль та місце української православної церкви в становленні української державності.	7	1	1			5
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	40	10	8			22
Разом за семестр	90	20	18			52

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль						
Тема 1. Державно-церковні відносини як наукова дисципліна.	11	1				10
Тема 2. Релігія і держава в поглядах провідних європейських філософів.	11	1				10
Тема 3. Релігія і церква в системі державно-правових відносин.	11	1				10
Тема 4. Релігійна історія України.	6	1				5
Тема 5. Християнство в Україні в сучасний період.	6	1				5
Тема 6. Конституційно-правові основи забезпечення свободи совісті в Україні до 1991 р.	11	1				10
Тема 7. Демократизація відносин між церквою та державою в суверенній Україні.	11	1				10
Тема 8. Законодавство України про свободу совісті та релігійні організації незалежної України.	11	1				10
Тема 9. Модель державно – церковних відносин в Україні.	5					5
Тема 10. Роль та місце української православної церкви в становленні української державності.	5					5
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	90	10				80
Разом за семестр	90	10				80

5.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Державно-церковні відносини як наукова дисципліна.	2	-
2	Тема 2. Релігія і держава в поглядах провідних європейських філософів.	2	-
3	Тема 3. Релігія і церква в системі державно-правових відносин.	2	-
4	Тема 4. Релігійна історія України.	2	-
5	Тема 5. Християнство в Україні в сучасний період.	2	-
6	Тема 6. Конституційно-правові основи забезпечення свободи совісті в Україні до 1991 р.	2	-

7	Тема 7. Демократизація відносин між церквою та державою в суверенній Україні.	2	-
8	Тема 8. Законодавство України про свободу совісті та релігійні організації незалежної України.	2	-
9	Тема 9. Модель державно – церковних відносин в Україні.	1	-
10	Тема 10. Роль та місце української православної церкви в становленні української державності.	1	-
Разом		18	-

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Державно-церковні відносини як наукова дисципліна.	10	10
2	Тема 2. Релігія і держава в поглядах провідних європейських філософів.	5	10
3	Тема 3. Релігія і церква в системі державно-правових відносин.	5	10
4	Тема 4. Релігійна історія України.	5	5
5	Тема 5. Християнство в Україні в сучасний період.	5	5
6	Тема 6. Конституційно-правові основи забезпечення свободи совісті в Україні до 1991 р.	8	10
7	Тема 7. Демократизація відносин між церквою та державою в суверенній Україні.	3	10
8	Тема 8. Законодавство України про свободу совісті та релігійні організації незалежної України.	3	10
9	Тема 9. Модель державно – церковних відносин в Україні.	3	5
10	Тема 10. Роль та місце української православної церкви в становленні української державності.	5	5
Разом		52	80

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Палінчак М.М., П.П Галда, М.М.Лешанич. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра» - 2015. – 296 с.
2. Палінчак М.М. Специфіка та основні віхи становлення християнства в контексті державно – церковних відносин в Україні / Die wirtschaftliche entwicklung Europaischer regionen in der / Nick Palinchak, Vladimir Chimines, Natasa Bujdova, Stanislava Hunyadiova, Jan Holonic // - Україна – 2016р. – С.134- 143.
3. Єленський В. Є. Моделі релігійно-суспільного розвитку і державно-церковних відносин у процесі трансформації посткомуністичних країн / В. Є. Єленський // Держава і церква: уроки минулого і проблема сьогодення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород : Ліра, 2003. – 224 с. – С. 7-10.
4. Єленський В. Є. Релігійно-суспільні зміни в посткомуністичній Європі / В. Є. Єленський // Людина і світ. – 1999. – № 7. – С. 30-33.
5. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні ХХІ століття : Монографія / С. І. Здіорук. – К. : Знання України, 2005. – 552 с.
6. Здіорук С. І. Український досвід партнерської взаємодії держави і церкви в європейському контексті / С. І. Здіорук // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 86-91.
7. Здіорук С. І. Українські суспільно-релігійні відносини в умовах трансформації і глобалізації / С. І. Здіорук // Релігійна свобода: Функціонування релігії в умовах свободи її буття : Науковий щорічник. – К., 2004. – С. 36-42.
8. Здіорук С. І. Юридичні та політичні механізми врегулювання державно-церковних відносин в Україні / С. І. Здіорук // Релігійна свобода: Взаємини держави і релігійних організацій: правові та політичні аспекти: Науковий щорічник. – № 10 / За ред. А. Колодного, Л. Филипович, М. Бабія. – К., 2006. – 172 с. – С. 85-89.
9. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.): Курс лекцій / В. І. Яровий, М. П. Рудаков, В. П. Шумило та інші. – К. : Либідь, 2001. – 218 с.
10. Історія релігій в Україні: в 10 т. / А. Колодний, Р. Крижанівський. – Київ; Дрогобич : Коло, 2003. – Т. 10: Релігія і церква років незалежності України. – 2003. – 612 с.
11. Історія християнської церкви на Україні : Релігієзнавчий довідковий нарис. – К. : Наукова думка, 1992. – 104 с.
12. Климов В. В. Свобода совісті, церква, релігійність в українському суспільстві періоду незалежності : Вибрані статті / В. В. Климов. – К. : Відділення релігієзнавства Ін-ту філософії ім. Г. Сковороди НАН України, 2009. – 370 с.
13. Климов В. В. Релігійність в українському суспільстві періоду незалежності : Вибрані статті / В. В. Климов. – К. : Інститут філософії, 2009. – 370 с.
14. Климов В. В. Сучасна модель державно-церковних відносин як результат суспільних трансформацій / В. В. Климов // Українське релігієзнавство. – 1999. – № 12. – С. 50-53.
15. Климов В. В. Формування і особливості української моделі державно-церковних відносин / В. В. Климов // Релігія і Церква років незалежності України. – Т. 10. – Київ-Дрогобич, 2003. – С. 375-384.

Допоміжна література

1. Любчик В. П. Порівняльний аналіз процесу реституції церковного майна в Україні та інших посткомуністичних країнах / В. П. Любчик // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід : Збірник наукових матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. – К. : Світ знань, 2007. – С. 23-29.
2. Любчик В. П. Церковно-державні та міжправославні відносини в Україні / В. П. Любчик // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні Науковий збірник. – К. : VIP, 2001. – 206 с. – С. 53-62.
3. Никитченко Е. Религиозная ситуация на Украине / Е. Никитченко // Религия и право. – 1999. – № 4-5. – С. 13-24.

4. Овсиенко Ф. Г. Взаимоотношения государства и церкви в странах Восточной Европы / Ф. Г. Овсиенко // Мировой опыт государственно-церковных отношений : Учебное пособие / Под общ. ред. Н. А. Трофимчука. – М. : Изд-во РАГС, 1998. – 306 с.
5. Огієнко І. І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І. І. Огієнко. – К. : Абрис, 1991. – 342 с.
6. Огієнко І. І. Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви / І. І. Огієнко. – У 2-х т. – К. : Україна, 1993. – Т. 1. – 147 с.; Т. 2. – 418 с.
7. Палінчак М.М., Стебляк Д.М. Поняття державно – церковні відносини (правовий аспект) Закарпатські правові читання. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (20-22 квітня 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. В.І. Смоланки, О.Я. Рогача, Я.В. Лазура. – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2017. – Т.2. – 488 с.
8. Палінчак М.М. Харута В.Ф., Яцина П.Е. Моделі державно – церковних відносин (політико – правовий аспект) Порівняльно-аналітичне право. Електронне наукове фахове електронне видання. № 2/2017. с. 266. [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.pap.com.ua
9. Палінчак М. М. Антитоталітарний рух в Україні і Румунії: загальне і особливе / М. М. Палінчак, І. Ф. Король // Румунсько-українські відносини : історія і сучасність. – Сату-Маре, 1999. – С. 313-318.
10. Палінчак М. М. Держава і церква (моделі взаємовідносин) / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Спеціальний випуск. – Ужгород, 2003. – С. 87-90.
11. Палінчак М. М. Держави й патріархи в історії православного руху на Закарпатті / М. М. Палінчак // Карпатський край: Громадсько-політичний журнал. – 1994. – № 1-2. – С. 37-39.
12. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Закарпатській Україні (листопад 1944 - січень 1946 рр.) / М. М. Палінчак // Закарпатська Україна. Осінь 1944 року. – Ужгород, 1995. – С. 79-82.
13. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в країнах СНД / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Політологія. Соціологія. Філософія. – Ужгород, 2010. – № 14. – С. 226-231.
14. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в країнах Центральної Європи (на прикладі Чехії та Угорщини) / М. М. Палінчак // Матеріали 63-ї підсумкової конференції професорсько-викладацького складу УжНУ. Серія : Міжнародні відносини. – Ужгород, 2009. – С. 56-59.
15. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини на Україні: Матеріали до курсу лекцій / М. М. Палінчак. – Ужгород : УжДУ, 1997. – 39 с.
16. Палінчак М. М. До питання про правовий статус школи та церкви в державі / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Ужгород, 2008. – № 9. – С. 199-202.
17. Палінчак М. М. До проблеми історіографії досліджень державно-церковних відносин / М. М. Палінчак // Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. – Вип. 10. – 2013. – С. 10-17.
18. Палінчак М. М. Правовий статус церкви в Україні та Словаччині / М. М. Палінчак // Zbornik príspevkov u medzinárodnej vedeckej konferencie Cestou vzájomnosti Slovensko-ukrainske vstahu a súvislosti, konanej v Banskej Bistrici, 23-24 oktobra 2003. – С. 68-75.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Бібліотека політолога. URL: <http://politics.ellib.org.ua/>
2. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000290>
3. Національний Інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/>
4. РІСУ. URL: <https://risu.org.ua/>
5. Соціологічна група «Рейтинг» (Rating Group Ukraine). URL: <http://ratinggroup.ua/about.html>
6. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: <http://www.razumkov.org.ua/ukr/index.php>
7. Українські підручники онлайн : Політологія. URL: <http://pidruchniki.ws/politologiya/>
8. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/>
9. Центр соціологічних і політичних досліджень та технологій "СОЦІОПОЛІС". URL: <http://sociopolis.com.ua/Sociopolis/About/>